

nyos detektívregény. A szereplőkön keresztül az író eljátszik az emlékezet és az idő lineáris, egyirányú felfogásával, a logikával, az ok-okozati összefüggésekkel. A múlt, a jelen és a jövő felcserélhető, és azt tükrözi, hogy meg kell próbálnunk felidézni azt a valóságot, amelyben a lelünk még a jelen képzelte horizontja előtt létezett. Yanovsky számára a művészetet nem lehet pusztán egy esztétikai funkcióra redukálni; művein keresztül az egyetemes ügyet szerette volna maga is előbbre vinni.

Későbbi műveiben Yanovsky tovább kutatta a kozmikus áramlásba illeszkedő emberi létet, valamint az élet és a halál, a múlt és a jövő, az én és a másik, a földi civilizációk és a távoli galaxisok közötti konvencionális határokat feszegette. Prózája jól mutatja a modern transznacionális modellek sokszínűségét és rugalmasságát. Mivel elszántan törekedett arra, hogy egyetemes nyelven szóljon a globális közönséghez, a dinamikus irodalmi mintákat ötvözte a tudományba, az orvoslásba és a transzcendentális filozófiába tett kirándulásokkal. Yanovsky szabadon egybeolvasztotta Fedorov kozmikus felfogását, Bergson emlékezéssel kapcsolatos elméletét, az ökumenikus kereszténységet és a lélekvándorlás misztikumát. Olyan hibrid narratívát hozott létre, amely tovább értelmezhető, és amely jól mutatja a transznacionális szövegek eredendően dinamikus, párbeszédre invitáló és befogadó természetét.

KISEBBSÉGEK NYELVHASZNÁLATA

Kisebbségi nyelvpolitika Olaszországban – a friuli nyelv példáján

Hönigsperger, Astrid: Sprachenpolitik in Friaul. Überlegungen zu Problemen bei der Umsetzung der „Legge 482/1999“. = Europa Ethnica. 69. Jg. 2012. No. 3-4. 92-96. p.

Hivatalos becslések szerint Olaszország lakosságának mintegy 5%-ának nem olasz az anyanyelve. Az olasz törvények eredetileg (a háború utáni időszakra visszatekintve) négy, regionálisan használt kisebbségi nyelvet ismertek el hivatalosan: Dél-Tirolban a németet és a rétoromán csoporthoz tartozó ladint, az Aosta-völgyi franciát, valamint a Trieszt és Goricia környéki szlovént. A történeti örökség részeként fennmaradt egyéb *nyelvek közül* az Európa Tanács 1992. évi *Kisebbségi vagy Regionális Nyelvek Európai Chartájának szellemében, nem elsielve, 1999-ben további nyolc nyelv vagy nyelvváltozat került törvényi védelem alá (1999. 482. sz. törvény). Ezek között szerepel a friuli, melyet Friuli-Venezia Giulia tartomány (Karni- és Júlia-Alpok, Trieszti karsztvidék stb.) lakói kiterjedt területein, részben a 70 000-es szlovén kisebbséggel közös tájakon beszélnek. A friuli nyelv ugyan csak a rétoromán csoporthoz tartozik. Az olasz nyelvpolitika a széttagolt itáliai múltat őrző, nagyszámú olasz nyelvi dialektust továbbra is feláldozza a nemzeti standard oltárán.*

A helyi nyelvi és kulturális örökséget illetően a régiók bizonyos korlátok között saját hatáskörben is intézkedhetnek, mindenesetre a végrehajtás valódi kényszerítő ereje nélkül. Helyi próbálkozásokra évekként előbb sor került a friuli vonatkozásában is, ezek azonban nem mentek át a gyakorlatba. Ugyanakkor a központi szabályozás elhúzódó végrehajtása maga is gyakran hagy kívánni valókat maga után, amíg az érintett lakosság a teljesebb értékű eredményt ki nem követeli.

Friuli-Venezia Giulia tartományt 1,2 millióan lakják, ebből 500-750 000 fő a friulit vallja anyanyelvének. Különböző becslések eltérő számokat jeleznek. A friuliak a tiroli németek után Olaszország második legnagyobb őshonos kisebbségét képviselik, helyi viszonylatban sokhelyütt fölényes többségként. Az 1999. évi törvény talaján napirendre került mindenekelőtt a friuli nyelv oktatása az óvodától kezdve a középiskoláig, valamint a felnőttképzésben. A gyakorlati kezdetek a 2002/2003-as tanévre nyúlnak vissza, ekkor a feltételek (szakember, finanszírozás stb.) függvényében az intézmények 20-25%-a vállalkozott a feladatokra. Kritikus eleve a felkészült pedagóguslétszám. A pedagógusképzést illetően főként az 1919-ben alakult, ma udinei székhelyű Friuli Filológiai Társaság áll rendelkezésre, de indított friuli szakot az 1978-ban alapított Udinei Tudományegyetem is. (A két helyen egyetlen szűk létszámú oktatógárda tevékenykedik.) Az első tapasztalatok azt mutatták: a feltételek elégtelenek a friuli-oktatás felmenő rendszerű végig vitelére, jó, ha alapszinten két-három tanévre biztosítható. Egyelőre szó sincs a kötelező friuli-oktatás átfogó lehetőségéről. A feltételek sorában a szülőktársadalom húzódozása, érdektelensége is negatív tényező, úgyhogy gyakorlatilag a nyelv fakultatív oktatása folyik ott, ahol és amennyire az biztosítható. Politikai blöffszámba megy az Észak-Olaszország elszakítására törekvő Lega Nord irreális felvetése (2005-ben benyújtott törvényjavaslat formájában), amely a friuli nyelv kötelező és átfogó oktatása mellett a friuli tannyelvű oktatás bevezetését, illetve a friuli hivatalos nyelvvé nyilvánítását célozta.

A friuliak közönye mellett, hogy az olasz vidékek nem igazán kapcsolódtak be a nyelvi-kulturális regionalizmus akkori nemzetközi kultuszába, visszavezethető anyanyelvük ma még széles bázison aktív napi gyakorlatához, ami veszélyérzetüket elaltatja. A jövő tudatos átgondolása vezethetne más magatartásra. A nyelvhasználat újszerű jogai az iskolán kívüli tágabb nyilvánosság színterén – a hivatalos ügyintézésben, bíróságon stb. – a kötelező tolmácsolás, fordítás terhe okán még nehezebben érvényesülnek a gyakorlatban. Az eredeti családnevek helyreállítását, ami költségekkel sem jár, úgy tűnik, pusztán kényelmességből hanyagolják, noha általános tetszéssel fogadták a lehetőséget. Egyedül a helység- és utcanévtáblák vonatkozásában beszélhetünk kielégítő előrelépésről,

nyilván az önkormányzatok jóvoltából. Még a sorrendi lehetőségeknek is általában eleget tesznek: elől a friuli nyelvű, utána az olasz felirat, még Udinében, a régió székhelyén is. Bizonyára a friuli széles elterjedtségére vezethető vissza, hogy a hasonló szlovén eredményekkel ellentétben, a friuli-olasz kétnyelvűség nem ütközött ellenállásba.

Az 1999. évi törvény kihirdetésének 10. évfordulója alkalmából a tudományos és kulturális élet és a civil nyilvánosság képviselői konferencián vitatták meg a helyzetképet és a jövő fejlődési lehetőségeit. A megközelítések általában a pénzügyi kérdéseket helyezték a fókuszba. Persze, az időszak az Olaszországot is erőteljesen sújtó pénzügyi válság mélypontja volt. Ám sokkal kedvezőbbé azóta sem váltak a körülmények, így egyelőre kényszerűen visszafogottak az igények. Főképp a ráfordítási nehézségek szabnak határt a média, illetve a könyvkiadás merészebb nyelvi stratégiájának is. A friuliak olvasási, tévézési szokásainak nyelvi áthangolásához a helyi tudósítások, folklórműsorok stb. körén túl hiányoznak az olasz közegben olvasható könyvek és nézhető filmek fordítás-, illetve szinkronváltozatai. S e tekintetben a közönséget vonzó, népszerű művekről (N. B. a tévésorozatokról) kell beszélnünk, melyekhez a friuli nyelvű olvasó és néző spontán módon odafordulhat, nyelvgyakorlatát szélesítve. Az olasz standard egyelőre domináns. Minderre a friuli kulturális presztízsének növelése érdekében is valódi szükség volna. Ehhez azonban fordítók és megrendelések kellenének, ami megfelelő felkészítés és anyagi eszköztár dolga. Feltétele ugyanakkor megfelelő kultúrpolitikai stratégia kidolgozása is.

Komáromi Sándor